

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ, ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΣΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

(Οδηγίες για τον/την εκπαιδευτικό)

1. Διασύνδεση με το Πρόγραμμα Σπουδών

Το παρόν Βιβλίο Μαθητή προορίζεται να υπηρετήσει τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών στα Θρησκευτικά της Γ΄ τάξης Γυμνασίου. Ταυτόχρονα, αποτελεί έναν χρήσιμο και μεθοδικό οδηγό για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, καθότι περιλαμβάνει τα αναγκαία μεθοδολογικά εργαλεία και το απαραίτητο υποστηρικτικό υλικό για τη διδασκαλία και για την επίτευξη της προσδοκώμενης μάθησης σε κάθε θεματική και διδακτική ενότητα.

Τα γενικά χαρακτηριστικά, οι παιδαγωγικοί προσανατολισμοί και το περιεχόμενο του βιβλίου βασίζονται στο **Πρόγραμμα Σπουδών** για το Μάθημα των Θρησκευτικών στις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις Γυμνασίου, όπως αναθεωρήθηκε και ισχύει (Υ.Α. 8766/Δ2/25-1-2023, Φ.Ε.Κ. Β΄ 416/30-01-2023).

Κατά τη συγγραφή του βιβλίου, ελήφθησαν υπόψη: α) Το Πρόγραμμα Σπουδών, όπως δημοσιεύτηκε στο παραπάνω Φ.Ε.Κ., β) Η πλήρης έκδοση του Προγράμματος Σπουδών, όπως έχει δημοσιευτεί στον ιστότοπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, και γ) ο **Οδηγός Εκπαιδευτικού** του Προγράμματος Σπουδών για το Μάθημα των Θρησκευτικών στις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις Γυμνασίου, ο οποίος έχει δημοσιευτεί στον ίδιο ιστότοπο. Ταυτόχρονα, ελήφθησαν υπόψη οι προδιαγραφές και οι λοιπές οδηγίες, όπως ορίστηκαν στην Υ.Α. 160159/ΓΔ4/23-12-2023 (Φ.Ε.Κ. Β΄ 6712/23-12-2022), καθώς και στη σχετική πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος (αριθμ. 46978/ΓΔ4/25-04-2023).

Ειδικότερα, ελήφθησαν υπόψη:

- i. Οι γενικοί σκοποί και οι ειδικοί στόχοι του μαθήματος των Θρησκευτικών, όπως αυτοί αναπτύσσονται στο Πρόγραμμα Σπουδών, σύμφωνα με την υφιστάμενη νομοθεσία του ελληνικού κράτους και τις Αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας.
- ii. Οι γενικές παιδαγωγικές αρχές και οι μαθησιακοί προσανατολισμοί που καθορίζονται από το Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Θρησκευτικών.
- iii. Η διδακτική μεθοδολογία η οποία συστήνεται από το Πρόγραμμα Σπουδών.
- iv. Η διάταξη των διδακτικών θεμάτων, όπως αυτή ορίζεται από το Πρόγραμμα Σπουδών, με βάση τα γενικά και τα επιμέρους θεματικά πεδία τα οποία αντιστοιχούν στην Γ΄ τάξη Γυμνασίου, σύμφωνα με τη σπειροειδή ανάπτυξη του μαθήματος στο Γυμνάσιο και τις ορισθείσες θεματικές ενότητες. Όπου χρειάστηκε, αναπροσαρμόστηκαν οι σχετικές διατυπώσεις του Προγράμματος Σπουδών, ώστε οι τίτλοι των κεφαλαίων και των θεματικών εννοιών στο βιβλίο να είναι φιλικοί προς τους μαθητές και τις μαθήτριες.
- v. Οι τρεις βασικοί άξονες που υπηρετούν τους ειδικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών, όπως αυτοί ορίζονται σε αυτό και οι οποίοι διαπερνούν τη στόχευση και το περιεχόμενο των διδακτικών θεμάτων του βιβλίου.
- vi. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, όπως ορίζονται κατά θεματική ενότητα του Προγράμματος Σπουδών, και οι αντίστοιχες ενδεικτικές διδακτικές δραστηριότητες

Μολονότι, το βιβλίο αποτελεί μία άρτια διδακτική πρόταση, ενδείκνυται ο/η εκπαιδευτικός να προσφεύγει στο Πρόγραμμα Σπουδών, για να έχει πληρέστερη εικόνα για όλα τα παραπάνω, καθώς επίσης στον Οδηγό Εκπαιδευτικού, όπου θα βρει χρήσιμες οδηγίες για το διδακτικό έργο και άφθονες διδακτικές προτάσεις.

2. Γενικές αρχές και προσανατολισμοί

2.1. Ο χαρακτήρας του έργου ως βιβλίου εργασίας

Λαμβάνοντας υπόψη τη φιλοσοφία του Προγράμματος Σπουδών, τις προβλεπόμενες ειδικές προδιαγραφές, τους εκπαιδευτικούς προσανατολισμούς, τις αντικειμενικές συνθήκες του ελληνικού σχολείου σήμερα και πρωτίστως τα παιδαγωγικά χαρακτηριστικά, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των σημερινών μαθητών/τριών, το παρόν βιβλίο έχει τα χαρακτηριστικά ενός βιβλίου εργασίας, το οποίο έχει ως κεντρικό σκοπό να υπηρετήσει μεθοδικά την επίτευξη της προσδοκώμενης μάθησης από τους μαθητές και τις μαθήτριες, δίνοντας έμφαση στη **διαδραστικότητα**.

Με αυτό το πνεύμα, οι θεματικές ενότητες δεν αναπτύσσονται με τη μορφή δοκιμίου ή διαρθρωμένης αφήγησης. Κάθε θεματική ενότητα και κάθε ωριαία διδασκαλία περιλαμβάνει μια αλληλουχία μαθησιακών δραστηριοτήτων, οι οποίες υποστηρίζονται με κατάλληλο έντυπο και ψηφιακό υλικό. Για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων, παρέχονται κατάλληλες οδηγίες, ενώ αρκετές από αυτές μπορεί να εκτελεστούν πάνω στο βιβλίο. Κεντρικός προσανατολισμός των μαθησιακών δραστηριοτήτων που προτείνονται είναι η ενεργός εμπλοκή των μαθητών/τριών και η αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Με άλλα λόγια, το βιβλίο είναι **στοχοκεντρικό** και **μεθοδοκεντρικό** και ταυτόχρονα είναι **μαθητοκεντρικό**, και **μαθησιοκεντρικό**. Οι μαθητές/ριες γνωρίζουν από την αρχή του μαθήματος το μαθησιακό δρομολόγιο που πρόκειται να αναλάβουν, υποστηρίζονται βήμα-βήμα στην εργασία τους και στο τέλος αποτιμούν τη νέα μάθηση, σε γνωσιακό και μεταγνωστικό επίπεδο.

2.2. Το διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον

Το βιβλίο προσφέρει ένα πλούσιο διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον, με αφθονία και ποικιλία διδακτικών προτάσεων, μέσων και υλικών. Ειδικότερα χαρακτηριστικά του διδακτικού και μαθησιακού περιβάλλοντος, το οποίο προτείνει και υπηρετεί το βιβλίο, είναι:

- i. Πολύπλευρη μαθησιακή στόχευση σε επίπεδο γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων.
- ii. Πολυτροπικότητα ως προς τις μαθησιακές διαδικασίες και τα εκπαιδευτικά υλικά.
- iii. Άφθονα και ποικίλα μαθησιακά υλικά, αντικείμενα και δεδομένα σε έντυπο λόγο, πολυτροπικά κείμενα, εικαστικές δημιουργίες, ψηφιακά περιβάλλοντα και πολυμέσα.
- iv. Διαθεματικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις.
- v. Διαφοροποίηση της προτεινόμενης διδασκαλίας, σε επίπεδο στόχων, διαδικασιών, μέσων, υλικών και αξιολόγησης, παρέχοντας ευκαιρίες για ισότιμη συμμετοχή και ανάπτυξη όλων.
- vi. Αξιολογικές και μεταγνωστικές προσεγγίσεις.

Πίνακας 1. Βασικά χαρακτηριστικά και επιδιώξεις

Ως προς την εξυπηρέτηση των ειδικών μαθησιακών αναγκών, ιδιαιτεροτήτων και αναπηριών, έχουν ληφθεί υπόψη οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί προσβασιμότητας από άτομα με ειδικές ανάγκες. Συγκεκριμένα, έχει ληφθεί πρόνοια για τα παρακάτω:

- i. Οι μαθησιακές δραστηριότητες και οι ασκήσεις αξιολόγησης είναι διάφορων ειδών και τύπων και χαρακτηρίζονται από κλιμακούμενη δυσκολία.
- ii. Παρέχονται ευκαιρίες πολλαπλής ανατροφοδότησης.
- iii. Το βιβλίο δημοσιεύεται σε έντυπη και ψηφιακή μορφή. Τα αρχεία κειμένου στην ψηφιακή έκδοση είναι συμβατά με εφαρμογές μετατροπής κειμένου σε ήχο για την πρόσβαση ανθρώπων με προβλήματα όρασης. Για τον ίδιο λόγο, στην ψηφιακή έκδοση του βιβλίου, οι εικόνες υποστηρίζονται από μεταδεδομένα, τα οποία αφορούν στην ταυτότητα των εικαστικών έργων.
- iv. Στα ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα στα οποία αξιοποιούνται αρχεία ήχου, πέρα από τον ήχο, παρατίθεται κείμενο με τα λόγια τα οποία εκφωνούνται στο αρχείο ήχου.
- v. Τα βίντεο στα οποία το βιβλίο παραπέμπει υποστηρίζονται από υπότιτλους.

2.3. Παιδαγωγικός προσανατολισμός

Οι παιδαγωγικές αρχές που διέπουν τον προσανατολισμό και τη συγκρότηση του παρόντος έργου θεμελιώνονται στις αντίστοιχες θεμελιώδεις αρχές οι οποίες χαρακτηρίζουν το Πρόγραμμα Σπουδών. Με συντομία, οι βασικοί άξονες οι οποίοι χαρακτηρίζουν τους εκπαιδευτικούς στόχους και το εν γένει περιεχόμενο του βιβλίου είναι:

- i. Η προαγωγή της ανακαλυπτικής, συμμετοχικής και βιωματικής μάθησης.
- ii. Η προσφορά ευκαιριών ανάπτυξης σε όλους τους τομείς μάθησης.
- iii. Η ανάπτυξη της νέας μάθησης μέσα από δραστηριότητες, οι οποίες προωθούν την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών σε όλες τις φάσεις του μαθήματος.
- iv. Η προσέγγιση των διδακτικών θεμάτων μέσα από τις εμπειρίες, τα ερωτήματα και τις προσδοκίες των μαθητών/τριών.
- v. Η προώθηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, με σεβασμό της ιδιαιτερότητας κάθε μαθητή και μαθήτριας, μέσα από την πολυτροπικότητα, τη διαφοροποίηση της διδακτικής και τη διαβάθμιση της δυσκολίας.

Η έμφαση στις διερευνητικές, ομαδοσυνεργατικές και βιωματικές διδακτικές πρακτικές δεν αποκλείει την αξιοποίηση παραδοσιακών μορφών διδασκαλίας, όπως είναι οι διδακτικές τεχνικές άμεσης διδασκαλίας, οι οποίες δεν αποκλείονται, άλλωστε, από το Πρόγραμμα Σπουδών. Ωστόσο, οι γενικές αρχές οι οποίες διέπουν τη συγκρότηση του βιβλίου είναι η ενίσχυση της αυτενέργειας του μαθητή, η φθίνουσα καθοδήγηση από τον/την εκπαιδευτικό, η προώθηση της συνεργατικότητας και η ενεργός συμμετοχή όλων. Οι μαθητές/τριες καλούνται να νοηματοδοτήσουν και να οικοδομήσουν τη νέα μάθηση ως δρώντα πρόσωπα και όχι ως παθητικοί δέκτες πληροφοριών. Με αυτό το πνεύμα, η διδασκαλία στοχεύει, πέρα από την κατανόηση και την ερμηνεία, στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων ζωής.

Ως προς τη θρησκευοπαιδαγωγική διάσταση, θεμελιώδης προσανατολισμός του διδακτικού περιεχομένου είναι πρωτίστως «η ενίσχυση και η εμπέδωση της θρησκευτικής συνείδησης των Ορθόδοξων μαθητών και μαθητριών», όπως αναφέρει και αναλύει ειδικότερα το Πρόγραμμα Σπουδών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το βιβλίο υπηρετεί το θεματικό πεδίο «Θρησκεία/ες - Κοσμοθεωρίες», αποβλέπει, ταυτόχρονα, μέσα από την προτεινόμενη διδασκαλία, «στην καλλιέργεια της ικανότητας για διάλογο, για σεβασμό απέναντι στην ετερότητα, καθώς και για αρμονική συνύπαρξη με τους άλλους», σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Πρόγραμμα Σπουδών.

3. Δομή και περιεχόμενο

Τα διδακτικά θέματα του βιβλίου θεμελιώνονται στο **κεντρικό θέμα - θεματικό πεδίο** «Θρησκεία/ες - Κοσμοθεωρίες». Το κυρίως μέρος των διδακτικών περιεχομένων του βιβλίου, με βάση τα επιμέρους θεματικά πεδία του Προγράμματος Σπουδών, είναι διαρθρωμένο σε κεφάλαια και κάθε κεφάλαιο περιλαμβάνει επιμέρους θεματικές ενότητες.

Πίνακας 2. Ιεραρχική διάρθρωση των διδακτικών θεμάτων

Τα **θεματικά πεδία** των διδακτικών περιεχομένων είναι έξι, τα οποία ορίζει το Πρόγραμμα Σπουδών ως εξής:

- i. Το φαινόμενο της θρησκείας στον κόσμο που μας περιβάλλει.
- ii. Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση.
- iii. Θρησκείες στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων.
- iv. Θρησκείες της Ανατολής.
- v. Αρχέγονες όψεις της θρησκείας και θρησκείες της μετανεωτερικότητας.
- vi. Ο Θεός φροντίζει τον κόσμο.

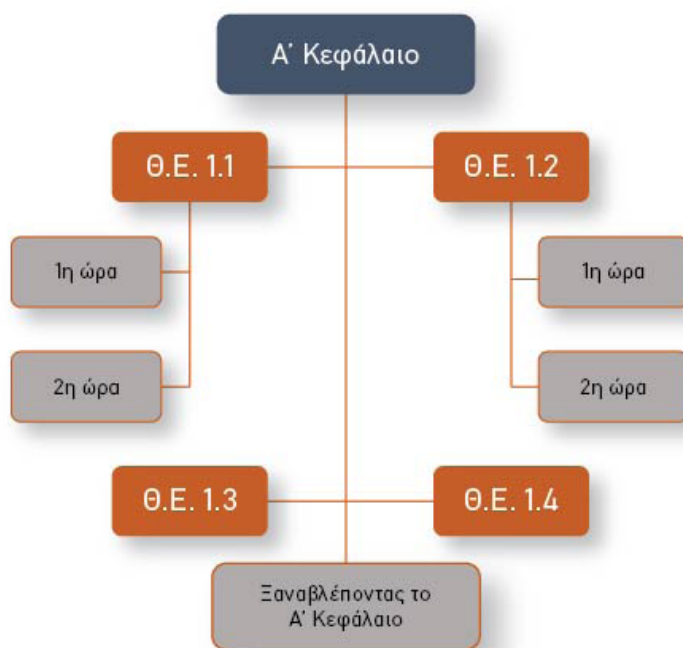
Οι αντίστοιχοι τίτλοι των σχετικών **κεφαλαίων** στο βιβλίο είναι:

- i. Το φαινόμενο της θρησκείας.
- ii. Ο Χριστιανισμός στην Ανατολή και στη Δύση.
- iii. Θρησκείες στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ
- iv. Θρησκείες της Ανατολής.
- v. Αρχέγονη θρησκευτικότητα - Όψεις της θρησκείας στον 21ο αιώνα.
- vi. Ο Θεός φροντίζει τον κόσμο.

Κάθε κεφάλαιο περιλαμβάνει ορισμένο αριθμό επιμέρους **Θεματικών ενότητων (Θ.Ε.)**, ενώ κάθε θεματική ενότητα μπορεί να αναπτύσσεται σε μία έως τρεις διδακτικές ώρες, οι οποίες αντιστοιχούν **σε διδακτικές ενότητες**. Στο τέλος κάθε κεφαλαίου υπάρχει μία επιπλέον ενότητα, με τίτλο **«Ξαναβλέποντας το (τάδε) Κεφάλαιο»**, η οποία αποτελεί προέκταση των διδακτικών θεμάτων, συνοψίζει βασικές έννοιες, προτείνει αξιολογικές προσεγγίσεις και υπηρετεί τον αναστοχασμό. Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει:

- i. *Προσδοκώμενες επάρκειες μάθησης*: Η επιθυμητή μάθηση που χρειάζεται να έχουν πετύχει οι μαθητές/τριες μετά την ολοκλήρωση του κεφαλαίου.
- ii. *Έννοιες-κλειδιά*: Οι κύριες φράσεις, λέξεις και έννοιες - κλειδιά του κεφαλαίου.
- iii. *Εναλλακτικές προτάσεις εργασίας*: Σχέδια δράσης, διδακτικές επισκέψεις, διεπιστημονικές και διαθεματικές προσεγγίσεις, δημιουργικές εργασίες και τεχνήματα κ.ά.
- iv. *Συμπληρωματικό υλικό*: Εναλλακτικές ή συμπληρωματικές προτάσεις ποικίλου υποστηρικτικού υλικού.
- v. *Ενδεικτικές ερωτήσεις αξιολόγησης*: Διάφορες ερωτήσεις και ασκήσεις κλειστού-αντικειμενικού και ανοικτού τύπου, οι οποίες διατρέχουν όλο το εύρος των διδακτικών θεμάτων. Προτάσεις για την αποτίμηση του τρόπου εργασίας: Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, ετεροαξιολόγησης και ομαδοσυνεργατικής αξιολόγησης, μεταγνωστικές προσεγγίσεις κ.ά.
- vi. *Προτάσεις για την αποτίμηση του τρόπου εργασίας*: Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, ετεροαξιολόγησης και ομαδοσυνεργατικής αξιολόγησης, μεταγνωστικές προσεγγίσεις κ.ά.

Πίνακας 3. Ενδεικτική δομή κεφαλαίου

Όλες οι **Θεματικές ενότητες** έχουν όμοια δομή. Τα βασικά τμήματα κάθε θεματικής ενότητας είναι:

- i. Ορισμός της προσδοκώμενης μάθησης (προοργανωτής).
- ii. Ανάπτυξη της διδασκαλίας σε διακριτές διδακτικές ώρες/ενότητες (διδασκαλία).
- iii. Μαθησιακή και μεταγνωστική αποτίμηση (αποτιμητής - δείκτες αξιολόγησης).

Πίνακας 4. Ενδεικτική δομή θεματικών ενότητων

Πίνακας 5. Δομή ωριαίας διδασκαλίας

Κάθε **διδακτική ενότητα**, η οποία αντιστοιχεί σε μία **ωριαία διδασκαλία**, περιλαμβάνει:

- i. Τέσσερις βασικές φάσεις της διδασκαλίας, οι οποίες αντιστοιχούν στα κύρια βήματα (βιώνοντας, νοηματοδοτώντας, αναλύοντας, εφαρμόζοντας) της βιωματικής στρατηγικής των Kalantzis & Cope, όπως αυτή προτείνεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού του Προγράμματος Σπουδών.
- ii. Σύντομες ερωτήσεις ή ασκήσεις για την αξιολόγηση της νέας μάθησης.

Τα κύρια μέρη κάθε διδακτικής ενότητας οργανώνονται σε διακριτά τμήματα, τα οποία εισάγονται **με υπότιτλους**, οι οποίοι αντιστοιχούν στις βασικές φάσεις της διδασκαλίας, καθώς επίσης στους επιμέρους στόχους της ενότητας. Επιπρόσθετα, κατευθύνουν μεθοδολογικά ως προς τη συγκεκριμένη φάση της διδασκαλίας ή το περιεχόμενο του συγκεκριμένου τμήματος με διατυπώσεις οι οποίες απευθύνονται με φιλικό τρόπο προς τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Σε κάθε ενότητα εντάσσεται, επιπρόσθετα, χρήσιμο **εικαστικό υλικό**, το οποίο δεν αποτελεί απλώς διακόσμηση, αλλά «συνομιλεί» με τις μαθησιακές δραστηριότητες και τα κείμενα της ενότητας. Τα εικαστικά έργα που παρατίθενται είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος έργα αναγνωρισμένης τέχνης, με στόχο την εξοικείωση των μαθητών/τριών με την τοπική και την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, καθώς επίσης είναι αξιοποιήσιμα μέσω κατάλληλων τεχνικών διερεύνησης. Ταυτόχρονα, όπου κρίνεται αναγκαίο, υπάρχει επαρκής περιγραφική καθοδήγηση για στοχευμένες διαδικτυακές διερευνήσεις σε έγκυρες και εκπαιδευτικά κατάλληλες ιστοσελίδες, κυρίως των εκπαιδευτικών υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας, π.χ. το Φωτόδεντρο.

Όπου κρίνεται αναγκαίο, εντάσσονται, επίσης, **ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα (Ψ.Μ.Α.)** διάφορων ειδών και τύπων (πολυτροπικά κείμενα, εικόνες, αρχεία ήχου, εννοιολογικοί χάρτες, γλωσσάρια, κουίζ, ψηφιακές παρουσιάσεις, κ.ά.), σύμφωνα με τις γενικές προδιαγραφές του έργου, τα οποία υπηρετούν συγκεκριμένες δραστηριότητες ή είναι πρόσθετο υποστηρικτικό υλικό. Στο βιβλίο έχουν ενταχθεί 101 Ψ.Μ.Α. διάφορων τύπων, τα οποία έχουν αναρτηθεί στο καθορισμένο ψηφιακό αποθετήριο. Το άνοιγμα των ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων στην έντυπη μορφή του βιβλίου γίνεται με σάρωση, μέσω εφαρμογής ψηφιακού σαρωτή, του εικονιδίου στο οποίο περιέχεται ο «κώδικας ταχείας απόκρισης» (QR code) και στην ψηφιακή έκδοση του βιβλίου με ενεργοποίηση του σχετικού συνδέσμου. Σε κάθε Ψ.Μ.Α. υπάρχει επαρκής περιγραφή, στην οποία παρατίθεται ο εκπαιδευτικός στόχος που υλοποιεί, καθώς επίσης πληροφορίες σχετικά με τον τύπο, τη θεματική ενότητα, τις έννοιες-κλειδιά, τη βασική έννοια, τη διδακτική ενότητα του βιβλίου κ.ά. Οι εικόνες υποστηρίζονται από κατάλληλες λεζάντες με επαρκείς πληροφορίες, καθώς και από μεταδεδομένα για την εξυπηρέτηση των χρηστών με προβλήματα όρασης. Οι λεζάντες μπορεί να παραμείνουν σε κατάσταση προβολής ή εάν χρειάζεται μπορεί να γίνει απόκρυψή τους.

Παράλληλα, σε καθορισμένα σημεία εντάσσονται **υποστηρικτικά πλαίσια**, τα οποία περιλαμβάνουν χρήσιμο υλικό ή πληροφορίες. Τα υποστηρικτικά πλαίσια άλλοτε αποτελούν αναγκαίο υλικό, το οποίο οι μαθητές/τριες χρειάζεται να μελετήσουν ή να διερευνήσουν, προκειμένου να υλοποιήσουν μια δραστηριότητα, και άλλοτε αποτελούν επικουρικό υλικό, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού.

Πίνακας 6. Αντιστοιχία των βημάτων διδασκαλίας, με βάση τη βιωματική μέθοδο, με συνήθειες υπότιτλους στις θεματικές ενότητες

Βήματα διδασκαλίας	Συνήθειες υπότιτλοι
Προοργανωτής θεματικής ενότητας (Προσδοκώμενη μάθηση)	Οι στόχοι μας
1ο βήμα ωριαίας διδασκαλίας (Βιώνοντας)	Συμβάλλουμε με ιδέες Εκθέτουμε απόψεις Εκφράζουμε προσδοκίες Ανακαλούμε δεδομένα Εντοπίζουμε παραδείγματα Εκφράζουμε συναισθήματα Βιώνουμε γεγονότα
2ο βήμα ωριαίας διδασκαλίας (Νοηματοδοτώντας)	Προσδιορίζουμε το θέμα μας Ερμηνεύουμε έννοιες Αναγνωρίζουμε γεγονότα Εξετάζουμε το νόημα Συζητούμε και διαπιστώνουμε
3ο βήμα ωριαίας διδασκαλίας (Αναλύοντας)	Διερευνούμε και εμβαθύνουμε Ερμηνεύουμε και εμβαθύνουμε Μελετούμε και διαπιστώνουμε Συζητούμε και συμπεραίνουμε Συζητούμε και εμβαθύνουμε Διερευνούμε και τεκμηριώνουμε Διαπιστώνουμε και προτείνουμε

Βήματα διδασκαλίας	Συνήθειες υπότιτλοι
4ο βήμα ωριαίας διδασκαλίας (Εφαρμόζοντας)	<p>Προεκτείνουμε τη γνώση μας Εκφραζόμαστε δημιουργικά Προσεγγίζουμε κριτικά Εκφράζουμε συναισθήματα Καταθέτουμε προτάσεις Προτείνουμε λύση Παίρνουμε θέση Λύνουμε το πρόβλημα</p>
Υποστηρικτικά πλαίσια	<p>Γνωρίζετε ότι... Από μια άλλη σκοπιά...</p>
Αποτιμητής ωριαίας διδασκαλίας (Αξιολόγηση - Ανατροφοδότηση)	<p>Ελέγχουμε τι μάθαμε Συνοψίζουμε και συμπεραίνουμε Οργανώνουμε τη γνώση μας Συμπερασματικά... Λέξεις - κλειδιά</p>
Αποτιμητής θεματικής ενότητας (Δείκτες αξιολόγησης - μεταγνωστικές προσεγγίσεις)	<p>Συνοψίζουμε και αποτιμούμε την εργασία μας στη Θ.Ε.</p>

4. Προτεινόμενη μέθοδος διδασκαλίας

Η ανάπτυξη της διδασκαλίας σε όλες τις θεματικές και διδακτικές ενότητες ακολουθεί μεθοδολογικά την προτεινόμενη από το Πρόγραμμα Σπουδών βιωματική στρατηγική, όπως αυτή προσδιορίζεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού, και συγκεκριμένα βασίζεται στη **βιωματική μέθοδο** των **Kalantzis & Cope**.

Με αφετηριακή παραδοχή ότι η μάθηση είναι μια κοινωνική κατασκευή, η οποία οικοδομείται μέσα από ένα πλέγμα αλληλεπιδράσεων, καθώς επίσης ότι σε αυτήν περιλαμβάνονται όχι μόνο γνώσεις και πληροφορίες, αλλά και συναισθήματα, στάσεις και δεξιότητες, κρίνεται σκόπιμη η ενεργοποίηση όλων των γνωστικών μηχανισμών και των αισθήσεων των μαθητών/τριών για την επίτευξή της. Σε προηγούμενη ενότητα επισημάνθηκαν, ήδη, βασικά χαρακτηριστικά του βιβλίου, τα οποία υπηρετούν τη μαθητοκεντρική, τη διερευνητική-ανακαλυπτική, τη συνεργατική-συμμετοχική και τη βιωματική διδασκαλία και μάθηση.

Επιγραμματικά, η κεντρική ιδέα είναι ο μαθησιοκεντρικός σχεδιασμός της διδασκαλίας, με βασικό χαρακτηριστικό την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών σε όλες τις φάσεις της διδακτικής διεργασίας. Η προτεινόμενη πορεία σχεδιασμού περιλαμβάνει, αδρομερώς, τα στάδια: Από τις εμπειρίες και τα βιώματα των μαθητών/τριών προχωρούμε στην οριοθέτηση του προς μελέτη θρησκευτικού θέματος, επικεντρωνόμαστε στην ανάλυση του ζητήματος που έχει τεθεί, και καταλήγουμε σε προτάσεις εφαρμογής. Μια δημιουργική και αποτελεσματική πρόταση για τον σχεδιασμό της διδασκαλίας σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελεί η προαναφερθείσα μέθοδος των Kalantzis & Cope, κατά την οποία οι μαθητές/τριες σταδιακά:

- Εκθέτουν βιώματα ή βιώνουν κάτι το οποίο σχετίζεται ευρύτερα με το θέμα.
- Νοηματοδοτούν βασικές διαστάσεις του θρησκευτικού θέματος το οποίο πρόκειται να διερευνήσουν.
- Αναλύουν το θέμα τους μέσα από διαδικασίες διερεύνησης, αξιοποιώντας τα προτεινόμενα διδακτικά υλικά.
- Εφαρμόζουν τη νέα μάθηση σε άλλες συνθήκες, οι οποίες τους/τις αφορούν.

Πίνακας 7. Φάσεις της βιωματικής στρατηγικής (Kalantzis & Cope)

Όλες οι διδακτικές ενότητες του βιβλίου, οι οποίες αντιστοιχούν σε ωριαίες διδασκαλίες, έχουν αναπτυχθεί με βάση τα τέσσερα στάδια της παραπάνω στρατηγικής. Για την καθοδήγηση των μαθητών/τριών υπάρχουν υπότιτλοι, οι οποίοι καθοδηγούν ως προς τις διαδικασίες. Σε ορισμένες ενότητες, οι οποίες αποτελούν εξαίρεση, οι τέσσερις φάσεις της διδασκαλίας μπορεί, για πρακτικούς λόγους, να συμπυκνώνονται σε τρεις, π.χ. όταν είναι δεδομένες οι προγενέστερες εμπειρίες των μαθητών/τριών, καθώς και η ετοιμότητά τους για την οριοθέτηση-νοηματοδότηση των νέων θρησκευτικών εννοιών. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί να έχει συνενωθεί η πρώτη με τη δεύτερη φάση ή η δεύτερη με την τρίτη. Κρίθηκε σκόπιμο, επίσης, η στρατηγική να υλοποιείται ολόκληρη, με όλες τις φάσεις της, σε κάθε ωριαία διδασκαλία και όχι ανά θεματική ενότητα, η οποία μπορεί να είναι πολύωρη. Αυτό γίνεται αφενός για πρακτικούς λόγους, επειδή στο σχολικό πρόγραμμα το μάθημα των Θρησκευτικών οργανώνεται, συνήθως, ανά ώρα, και αφετέρου ώστε η κάθε διδακτική ενότητα να αντιμετωπίζεται ως ενιαίο σύνολο περιεχομένου και εργασίας, το οποίο υπηρετεί συγκεκριμένα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία χρειάζεται να καλύπτονται ολοκληρωμένα.

Σε κάθε φάση της στρατηγικής εντάσσονται **δραστηριότητες**, στις οποίες προβλέπεται η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/τριών και οι οποίες υπηρετούν τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της θεματικής ενότητας. Προϋποθέσεις για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων είναι η κατάλληλη οργάνωση της τάξης, ιδιαιτέρως εάν πρόκειται για δραστηριότητες ομαδοσυνεργατικού χαρακτήρα, καθώς επίσης η εξοικείωση του/της εκπαιδευτικού, καθώς και των μαθητών/τριών, με τις διδακτικές τεχνικές οι οποίες προτείνονται.

Για την επιλογή των **διδακτικών τεχνικών** που υπηρετούν τις δραστηριότητες ελήφθησαν υπόψη οι ενδεικτικές δραστηριότητες που προτείνονται από το Πρόγραμμα Σπουδών, η υποστήριξη του τρόπου υλοποίησής τους από τον Οδηγό Εκπαιδευτικού, καθώς και οι αντίστοιχες διδακτικές προτάσεις που υπάρχουν στον Οδηγό Εκπαιδευτικού. Οι διδακτικές τεχνικές είναι ρεαλιστικά υλοποιήσιμες, λαμβάνοντας υπόψη την κυρίαρχη κουλτούρα των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών, καθώς και τις αντικειμενικές συνθήκες της τάξης στο ελληνικό σχολείο, και ταυτόχρονα προωθούν καινοτομικές διδακτικές πρακτικές. Οι δραστηριότητες μπορεί να τροποποιηθούν ή να αντικατασταθούν κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού, εάν το απαιτούν οι αντικειμενικές συνθήκες, με προϋπόθεση, όμως, ότι σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται η υλοποίηση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

5. Προγραμματισμός του εκπαιδευτικού έργου

Για τον ετήσιο και τον κατά περιόδους προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται να συμβουλευτεί το Πρόγραμμα Σπουδών, τον Οδηγό Εκπαιδευτικού και τις εκάστοτε οδηγίες διδασκαλίας που εκδίδονται από το Υπουργείο Παιδείας. Στο πλαίσιο αυτό, ο/η εκπαιδευτικός:

- Λαμβάνει υπόψη τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος των Θρησκευτικών και το πλαίσιο διδασκαλίας στην Γ΄ τάξη Γυμνασίου, κατά τα οριζόμενα στο Πρόγραμμα Σπουδών και στον Οδηγό Εκπαιδευτικού.
- Προγραμματίζει το διδακτικό έργο ολιστικά και θεματοκεντρικά, με βάση τα επιμέρους θεματικά πεδία της τάξης, αντιμετωπίζοντας την ετήσια διδακτική πορεία ως ένα ενιαίο ταξίδι, το οποίο χρειάζεται να ολοκληρωθεί.
- Εμπλέκει τους μαθητές και τις μαθήτριες, όσο είναι εφικτό, στις διαδικασίες προγραμματισμού.
- Κατανέμει ορθολογικά τον διδακτικό χρόνο και λαμβάνει κατάλληλες αποφάσεις.

Σε αρκετές περιπτώσεις, για την ολοκλήρωση του ετήσιου κύκλου διδακτικών θεμάτων, δεν επαρκεί ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος. Εάν κριθεί, λόγω αντικειμενικών δυσκολιών, ότι χρειάζεται συντόμηση, προκειμένου να ολοκληρωθεί η διδακτική πορεία, ο οδηγός του/της εκπαιδευτικού για τον ετήσιο και τον κατά περιόδους προγραμματισμό θα είναι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα κατά θεματική ενότητα. Στο πλαίσιο αυτό, στις πολύωρες θεματικές ενότητες, είναι θεμιτή η συνένωση ή ο συνδυασμός διδακτικών θεμάτων ή ακόμη και η περικοπή ορισμένων διδακτικών ωρών, ώστε να επιτευχθεί η συντόμηση. Για παράδειγμα, μία θεματική ενότητα διάρκειας τριών διδακτικών ωρών, εάν είναι απολύτως απαραίτητο, θα μπορούσε να διδαχθεί σε δύο ώρες, με προϋπόθεση να ολοκληρωθούν τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Στην περίπτωση αυτή, είναι επιβεβλημένος ο μεθοδολογικός ανασχεδιασμός της θεματικής ενότητας από τον/την εκπαιδευτικό. Έτσι, ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται να αποφασίσει ποιες από τις δραστηριότητες θα υλοποιήσει και ποια διδακτικά υλικά θα αξιοποιήσει. Σε κάθε άλλη περίπτωση, συστήνεται να μην ανατρέπεται η ορισθείσα διδακτική πορεία, εκτός εάν οι επίσημες διδακτικές οδηγίες ορίσουν διαφορετικά.

6. Σχεδιασμός και υλοποίηση της διδασκαλίας

Σε κάθε θεματική ενότητα του βιβλίου παρέχονται οι βασικοί άξονες σχεδιασμού του μαθήματος, σύμφωνα με τη μεθοδοκεντρική οργάνωση των διδακτικών περιεχομένων. Ωστόσο, ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την υλοποίηση της διδασκαλίας είναι κρίσιμος. Ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται να σχεδιάσει τη διδασκαλία του, αφού λάβει υπόψη τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο και τις αντικειμενικές συνθήκες της τάξης του. Συγκεκριμένα, χρειάζεται να εξειδικεύσει τους ειδικούς στόχους της διδασκαλίας, ώστε να καλύπτουν όλους τους μαθησιακούς τομείς, να προσαρμόσει τη διδασκαλία στις πραγματικές συνθήκες της τάξης, να αποφασίσει οριστικά σχετικά με τις δραστηριότητες που θα υλοποιήσουν οι μαθητές/τριες κάνοντας ρεαλιστικό χρονοπρογραμματισμό, να προετοιμάσει το αναγκαίο υποστηρικτικό υλικό, καθώς επίσης τυχόν συμπληρωματικό ή εναλλακτικό υλικό, όπου χρειάζεται. Σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ. για την εκτέλεση ομαδοσυνεργατικών δραστηριοτήτων, ενδεχομένως να χρειάζεται η προετοιμασία ενός συμπληρωματικού φύλλου εργασίας, ατομικού ή ομαδικού. Τα φύλλα εργασίας παρέχουν χρήσιμη υποστήριξη και ενισχύουν την αυτενέργεια των μαθητών/τριών. Σε κάθε περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας να λαμβάνει υπόψη τα **προσδοκώμενα** μαθησιακά αποτελέσματα, όπως αυτά αποτυπώνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών και περιγράφονται στην ενότητα «**Οι στόχοι μας**» σε κάθε θεματική ενότητα του βιβλίου.

Πίνακας 8. Κρίσιμες διδακτικές ενέργειες

Γνωρίζω την τάξη μου	• Αλληλογνωριμία και δέσιμο ομάδας
Ορίζω τον στόχο	• Γιατί θα διδάξω: Τι θα διδάξω: Πώς θα διδάξω:
Οργανώνω την τάξη	• Εξασφαλίζω μέσα, υλικά και διαδικασίες
Υλοποιώ τη διδασκαλία	• Καθοδηγώ τους/τις μαθητές/τριες στη νέα μάθηση
Αποτιμώ την εργασία μου	• Ελέγχω τα αποτελέσματα - βελτιώνω

Η προτεινόμενη πορεία διδασκαλίας σε κάθε θεματική ενότητα μπορεί να τροποποιηθεί, όπου αυτό είναι απαραίτητο, ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών/τριών, τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο, τα διαθέσιμα τεχνικά μέσα, τις μεθοδολογικές δυσκολίες κ.λπ. Ο/η εκπαιδευτικός θα κρίνει, κατά περίπτωση, εάν χρειάζεται να τροποποιήσει τη διδακτική μέθοδο, εάν θα αντικαταστήσει μία δραστηριότητα, εάν και πώς θα χρησιμοποιήσει ένα μαθησιακό αντικείμενο κ.λπ. Και εδώ, ο οδηγός του/της εκπαιδευτικού πρέπει να είναι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα και οι επάρκειες μάθησης, καθώς επίσης οι γενικότεροι επιθυμητοί παιδαγωγικοί προσανατολισμοί που έχουμε τονίσει επανειλημμένα. Σε κάθε περίπτωση ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να λησμονεί ότι η αποστολή του είναι η μάθηση και όχι να «παραδώσει ύλη»!

Κατά την υλοποίηση της διδασκαλίας, ο/η εκπαιδευτικός εφαρμόζει τον σχεδιασμό του/της, με βάση τις αρχές της ενεργού συμμετοχής όλων των μαθητών/τριών, της πολυτροπικής και διαφοροποιημένης διδακτικής και της αξιοποίησης πρακτικών της ανακαλυπτικής, συμμετοχικής και βιωματικής μάθησης. Η υλοποίηση της διδασκαλίας βασίζεται σε μια αλληλουχία μαθησιακών δραστηριοτήτων, οι οποίες έχουν ειρμό και συνδέονται με ομαλές μεταβάσεις. Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει για την προσέλευση και τη διατήρηση της προσοχής των μαθητών/τριών και για την ολοκλήρωση του κάθε μαθήματος, χωρίς άσκοπες παρεκβάσεις.

Στην πορεία της διδασκαλίας χρειάζεται να εντάσσονται και οι απαραίτητες επικουρικές διδακτικές ενέργειες, για τις οποίες το βιβλίο προσφέρει επαρκή καθοδήγηση. Συγκεκριμένα, ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει με σαφήνεια τους στόχους της διδασκαλίας και την προσδοκώμενη μάθηση, καθοδηγεί σε κάθε βήμα τους μαθητές και τις μαθήτριες στις διαδικασίες του μαθήματος, συνοψίζει τα συμπεράσματα της διδασκαλίας, αποτιμά την επίτευξη των αρχικών στόχων και προσφέρει ανατροφοδότηση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας είναι καθοδηγητικός, συντονιστικός, υποστηρικτικός και εμπνευστικός, βοηθώντας τους μαθητές και τις μαθήτριες να οικοδομήσουν τη νέα μάθηση.

7. Αξιολόγηση του μαθητή

Η αξιολόγηση του μαθητή είναι μια δυναμική παιδαγωγική διαδικασία, η οποία είναι συνδεδεμένη, αναπόσπαστα, με το διδακτικό έργο. Κύριος σκοπός της αξιολόγησης είναι η βελτίωση του διδακτικού έργου και η μαθησιακή ανάπτυξη των μαθητών/τριών. Ως δυναμική διαδικασία, έχει πρωτίστως διαμορφωτικό χαρακτήρα, με έμφαση στην ανατροφοδότηση. Συνεπώς, η αξιολόγηση χρειάζεται να στοχεύει πρωτίστως στα ποιοτικά στοιχεία της μάθησης.

Ο/η εκπαιδευτικός αξιολογεί διαρκώς τη μαθησιακή πορεία των μαθητών/τριών σε όλους τους μαθησιακούς τομείς (γνώσεις, στάσεις, δεξιότητες), σε κάθε βήμα της συμμετοχής τους στη διδακτική διεργασία. Ταυτόχρονα, αξιοποιεί διάφορες τεχνικές και μέσα αποτίμησης, προκρίνοντας τις εναλλακτικές έναντι των παραδοσιακών μορφών αξιολόγησης. Στο Πρόγραμμα Σπουδών και στον Οδηγό Εκπαιδευτικού υπάρχει διεξοδική ανάπτυξη των αρχών αξιολόγησης και δειγματικές τεχνικές αξιολόγησης διάφορων τύπων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προβλεπόμενα κριτήρια για την αξιολόγηση των μαθητών/τριών στο Γυμνάσιο, ο/η εκπαιδευτικός συνεκτιμά τη συνολική συμμετοχή του μαθητή στη μαθησιακή διαδικασία, τις εργασίες που εκτελεί ο μαθητής, ατομικά ή ομαδικά, στο σχολείο και στο σπίτι, τις συνθετικές δημιουργικές εργασίες και τις διαθεματικές εργασίες, ατομικές ή ομαδικές, τις τετραμηνιαίες δοκιμασίες αξιολόγησης και τις ολιγόλεπτες γραπτές δοκιμασίες (τεστ).

Το βιβλίο του μαθητή περιλαμβάνει επαρκή πληροφόρηση για τα ειδικά κριτήρια αξιολόγησης σε κάθε κεφάλαιο και σε κάθε θεματική ενότητα, καθώς επίσης αρκετές δραστηριότητες, ασκήσεις και ερωτήσεις αξιολογικού χαρακτήρα, του γνωσιακού αλλά και του μεταγνωστικού τομέα.

Τα **προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα** αποτελούν τον κεντρικό οδηγό για την επίτευξη και τον έλεγχο της επιδιωκόμενης μάθησης και γι' αυτό παρατίθενται, ως **«προοργανωτής»** του μαθήματος, στην αρχή κάθε θεματικής ενότητας, στην παράγραφο με τίτλο **«Οι στόχοι μας»**, με οικεία προς τους μαθητές και τις μαθήτριες γλώσσα. Στο τέλος της κάθε θεματικής ενότητας παρατίθεται η ενότητα **«Συνοψίζουμε και αποτιμούμε την εργασία μας στη Θ.Ε.»**, η οποία έχει χαρακτήρα **«αποτιμητή»** και ουσιαστικά καθορίζει τους δείκτες αξιολόγησης, δηλαδή τους άξονες της αξιολογητέας μάθησης, στη συγκεκριμένη ενότητα. Πλησίον ή παραπλεύρως του ίδιου σημείου, παρατίθεται διακριτό έγχρωμο πλαίσιο (με το σύμβολο του συνδετήρα), με **ερωτήσεις μεταγνωστικού χαρακτήρα**, οι οποίες είναι χρήσιμες για τον αυτοέλεγχο και τον αναστοχασμό των μαθητών/τριών. Παρομοίως, στο τέλος κάθε κεφαλαίου, στην ενότητα **«Προσδοκώμενες επάρκειες μάθησης»**, παρατίθενται δείκτες αξιολόγησης για το κεφάλαιο συνολικά.

Κατά την πορεία της διδασκαλίας, πέρα από τη συνεχή εποπτεία των μαθητών/τριών από τον/την εκπαιδευτικό, αρκετές από τις δραστηριότητες τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνται να εκτελέσουν, ιδιαιτέρως στη φάση του «Εφαρμόζοντας», περιλαμβάνουν και τη διάσταση της αξιολόγησης. Ωστόσο, στο τέλος κάθε ωριαίας διδασκαλίας, παρατίθενται, επίσης, διάφορες δραστηριότητες, ασκήσεις, κουίζ και ερωτήσεις, ακόμη και εργασίες για το σπίτι, με στόχο τον έλεγχο των μαθησιακών επιτευγμάτων των μαθητών/τριών.

Πίνακας 9. Δείγμα αξιολόγησης της νέας μάθησης σε ωριαία διδασκαλία του Α' Κεφαλαίου

Αποτιμούμε όσα μάθαμε

Δραστηριότητα
Σκεφτείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε στην ομάδα σας το ερώτημα: Σύμφωνα με όσα μάθαμε, είναι σωστή η χρήση του όρου «χριστιανικός πολιτισμός»:

Εργασία για το σπίτι

Ο π. Γεώργιος Φλωρόφσκι, μεγάλος Ορθόδοξος θεολόγος του περασμένου αιώνα, υποστήριξε ότι οι Χριστιανοί οικοδομούσαν τον πολιτισμό επί αιώνες με την ισχυρή πεποίθηση ότι αυτό ήταν το θέλημα του Θεού (Φλωρόφσκι, Γ. (1982). Χριστιανισμός και Πολιτισμός, Θεσσαλονίκη: Πουρναρά, σελ. 27). Να δημιουργήσετε ένα σύντομο κείμενο σχολιάζοντας αυτή τη θέση.

Πίνακας 10. Δείκτες αξιολόγησης και μεταγνωστικές ερωτήσεις στο τέλος μίας Θ.Ε. του Α' Κεφαλαίου

Συνοψίζουμε και αποτιμούμε την εργασία μας στη Θ.Ε. 2

- Δείχνουμε τη σχέση της θρησκευτικότητας με την τέχνη, μέσα από παραδείγματα.
- Εκτιμούμε τη συμβολή της θρησκείας στον πολιτισμό.
- Προσδιορίζουμε τη στάση του Χριστιανισμού έναντι της τέχνης και του πολιτισμού.
- Εντοπίζουμε διλήμματα που μπορεί να βιώνει ένας χριστιανός, λόγω της διπλής ιδιότητάς του ως πιστός και ως πολίτης.

Κατά πόσον είστε ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή σας στις δραστηριότητες της ενότητας:
Τι προτείνετε για την περαιτέρω εμπάθυνση στα θέματα που μελετήσατε:

Στο τέλος κάθε κεφαλαίου, υπάρχουν ενότητες με ενδεικτικές ερωτήσεις αξιολόγησης, οι οποίες καλύπτουν βασικές περιοχές του κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, στην ενότητα «**Ενδεικτικές ερωτήσεις αξιολόγησης**» καταχωρίζονται διάφορες ερωτήσεις και ασκήσεις κλειστού-αντικειμενικού και ανοικτού τύπου. Οι ερωτήσεις αυτές μπορεί να αξιοποιηθούν κατά την πορεία της διδασκαλίας ή μετά την ολοκλήρωση του κεφαλαίου ως ερωτήσεις για ανακεφαλαίωση και ανατροφοδότηση. Επιπρόσθετα, οι διάφοροι τύποι των ερωτήσεων μπορεί να αποτελέσουν χρήσιμο υπόδειγμα για τον/την εκπαιδευτικό για τη δημιουργία μίας αντίστοιχης δικής του/της γραπτής τετραμηνιαίας δοκιμασίας. Τέλος, στην ίδια περιοχή, στην ενότητα «**Προτάσεις για την αποτίμηση του τρόπου εργασίας μας**», παρατίθενται ενδεικτικές ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, ετεροαξιολόγησης και ομαδοσυνεργατικής αξιολόγησης, καθώς και μεταγνωστικής προσέγγισης.

Ως προς την ανάθεση εργασιών στο σπίτι και την εν γένει προετοιμασία των μαθητών/τριών, χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψη ο εκάστοτε τρόπος της διδασκαλίας, ώστε οι τυχόν εργασίες και οι ασκήσεις αξιολόγησης να είναι συμβατές ή ανάλογες με αυτόν. Είναι προφανές ότι η άκριτη απομνημόνευση από τους μαθητές και τις μαθήτριες αποσπασμάτων του βιβλίου δεν ενδείκνυται. Επομένως, ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται σε κάθε ενότητα να καθοδηγεί τους μαθητές και τις μαθήτριες ως προς τα βασικά σημεία του μαθήματος και τον τρόπο οργάνωσης του τετραδίου ή του φακέλου τους, καθώς και για τον τρόπο που ενδεχομένως θα χρειαστεί να δουλέψουν στο σπίτι.

8. Ενδεικτικά-συνοπτικά σχέδια διδασκαλίας

1ο ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

A. Ταυτότητα διδασκαλίας

Τίτλος σχεδίου διδασκαλίας: Θρησκεία και πολιτισμός.

Δημιουργός: Συγγραφική ομάδα του Βιβλίου Μαθητή.

Βαθμίδα - Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου.

Γνωστική περιοχή και συμβατότητα με το Π.Σ.

- **Θεματικό Πεδίο:** Το φαινόμενο της θρησκείας στον κόσμο που μας περιβάλλει.
- **Θεματική Ενότητα:** Θρησκεία, τέχνη, πολιτισμός, κοινωνική οργάνωση.

Γνωστική περιοχή στο Βιβλίο Μαθητή

- **Κεφάλαιο:** Α΄ Κεφάλαιο, Το φαινόμενο της θρησκείας.
- **Θεματική Ενότητα:** Θ.Ε. 2, Η θρησκεία στην τέχνη, τον πολιτισμό και την κοινωνική οργάνωση.
- **Διδακτική ενότητα :** 2η ώρα, Θρησκεία και πολιτισμός.

Χρονική διάρκεια: 1 διδακτική ώρα (45΄).

B. Μαθησιακή στόχευση – Προσδοκώμενη μάθηση

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του Π.Σ.

- Οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση «να ανακαλύπτουν όψεις της θρησκείας στον πολιτισμό».

Περιγραφή ειδικότερων στόχων

Οι μαθητές/τριες καλούνται να:

- εκφράζουν απόψεις για τη σχέση θρησκείας και πολιτισμού,
- διερευνούν το νόημα των όρων «θρησκεία» και «πολιτισμός»,
- εντοπίζουν έργα τέχνης με επιρροές από τον Χριστιανισμό,
- αποτιμούν τη συμβολή της θρησκευτικής πίστης στον πολιτισμό,
- εργάζονται διαλογικά, κριτικά και συνεργατικά,

Γ. Προϋποθέσεις της διδασκαλίας

Η υλοποίηση της διδασκαλίας, καθότι αποτελεί τη 2η ώρα της θεματικής ενότητας, προϋποθέτει την προγενέστερη διδασκαλία της ενότητας Η συμβολή της θρησκείας στην τέχνη. Η τάξη οργανώνεται κατά ομάδες για την υλοποίηση της ομαδοσυνεργασίας. Ως προς τις τεχνικές προϋποθέσεις, απαιτείται μηχανή προβολής ή διαδραστικός πίνακας με πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Δ. Μεθοδολογική προσέγγιση

Εφαρμόζεται η βιωματική μέθοδος κατά Kalantzis & Cope. Το μάθημα οργανώνεται σε τέσσερις κύριες φάσεις, σύμφωνα με τα βασικά βήματα μεθόδου, οι οποίες αντιστοιχούν σε δραστηριότητες διαλογικής, διερευνητικής και συνεργατικής μορφής, καθώς και άμεσης διδασκαλίας. Το μάθημα εστιάζει στην ενεργό εμπλοκή όλων των μαθητών/τριών, την έκφραση προσωπικών θέσεων ή απόψεων και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Ε. Διδακτική πορεία

	Διδακτικά βήματα	Δραστηριότητες - Χρόνος	Ενέργειες εκπαιδευτικού και μαθητών/τριών	Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα
1	Βιώνοντας (Συμβάλλουμε με ιδέες)	«Καταιγισμός ιδεών» 7´	Οι μαθητές/τριες εκφράζουν απόψεις και ιδέες σχετικά με τη σχέση θρησκείας και πολιτισμού.	Οι μαθητές/τριες διαπιστώνουν τη σύνθετη σχέση μεταξύ θρησκείας και πολιτισμού.
2	Νοηματοδοτώντας (Διερευνούμε τις έννοιες)	«Ιστοεξερεύνηση σε λεξικό» 5´	Οι μαθητές/τριες διερευνούν το νόημα των όρων «θρησκεία» και «πολιτισμός» στα σχετικά λήμματα ηλεκτρονικού λεξικού και συζητούν.	Οι μαθητές/τριες εντοπίζουν περιοχές της θρησκείας και του πολιτισμού που σχετίζονται μεταξύ τους.
3	Αναλύοντας (Ερευνούμε και τεκμηριώνουμε)	«Ομαδοσυνεργασία» 15´	Οι μαθητές/τριες εντοπίζουν στο διαδίκτυο έργα τέχνης με επιρροές από τον Χριστιανισμό και συζητούν για τη σχέση τους με τη θρησκευτική πίστη.	Οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται τη συμβολή του Χριστιανισμού στον πολιτισμό μέσα από παραδείγματα.
4	Εφαρμόζοντας (Προσεγγίζουμε κριτικά)	«Θετικό-Αρνητικό» 10´	Οι μαθητές/τριες παίρνουν θέση και συζητούν σχετικά με την άποψη εάν η θρησκευτική πίστη συμβάλλει ή εμποδίζει την πρόοδο του πολιτισμού.	Οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν κριτικά τη σχέση πίστης και πολιτισμού και αναθεωρούν τυχόν στερεοτυπικές στάσεις.
5	Αξιολόγηση (Αποτιμούμε όσα μάθαμε)	«Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου» 8´	Οι μαθητές/τριες εκφράζουν απόψεις για τον όρο «χριστιανικός πολιτισμός».	Οι μαθητές/τριες αποτιμούν το εύρος του χριστιανικού πολιτισμού.

ΣΤ. Αξιολογικές προσεγγίσεις

Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών σχετίζεται με τη γενικότερη συμβολή και τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του μαθήματος, στο επίπεδο της συνεισφοράς στον διάλογο, της έκφρασης προσωπικών ιδεών, της συνεργασίας στις ομάδες και πρωτίστως της επίτευξης της προσδοκώμενης μάθησης. Ορισμένες δραστηριότητες έχουν, εκτός των άλλων, αξιολογική διάσταση ή στόχευση (π.χ. το βήμα «Εφαρμόζοντας»). Στο τέλος της διδακτικής ώρας, εξασφαλίζεται χρόνος 8' για εργασία αξιολόγησης συνεργατικής μορφής, σχετικά με μία από τις βασικές θέσεις του μαθήματος. Για τον ίδιο λόγο ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναθέσει ως εργασία για το σπίτι τη σύνταξη ενός σύντομου κειμένου, σύμφωνα με τις οδηγίες του μαθήματος.

Ζ. Εναλλακτικές προτάσεις

Στο βήμα «Αναλύοντας», αντί της ιστοεξερεύνησης, οι μαθητές/τριες μπορούν, εναλλακτικά, να διερευνήσουν, με την τεχνική του «Έντεχνου συλλογισμού» (Artful Thinking), ένα από τα εικαστικά έργα της ευρύτερης ενότητας (π.χ. τον Ευαγγελιστή Λουκά ή τον Καλό Σαμαρείτη του Vincent Van Gogh). Μπορούν, αντίστοιχα, να μελετήσουν τα κείμενα της ενότητας στο υποστηρικτικό πλαίσιο «Γνωρίζετε ότι...», με την τεχνική της μελέτης περίπτωσης ή της ανάλυσης διαστάσεων σε ομαδοσυνεργασία. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, ακόμη, να αναθέσει κάποια από τις δραστηριότητες, οι οποίες παρατίθενται στο τέλος του Α' Κεφαλαίου, στην ενότητα «Εναλλακτικές προτάσεις εργασίας», π.χ. να οργανώσει μια διδακτική επίσκεψη σε θρησκευτικό μνημείο της περιοχής ή να αναθέσει μία δημιουργική-συνθετική εργασία γύρω από τη σχέση θρησκείας και πολιτισμού.

2ο ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Ταυτότητα διδασκαλίας

Τίτλος σχεδίου διδασκαλίας: Ο Μαρτίνος Λούθηρος και η γέννηση του Προτεσταντισμού.

Δημιουργός: Συγγραφική ομάδα του Βιβλίου Μαθητή.

Βαθμίδα - Τάξη: Γ' Γυμνασίου.

Γνωστική περιοχή και συμβατότητα με το Π.Σ.

- **Θεματικό Πεδίο:** Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση.
- **Θεματική Ενότητα:** Η Μεταρρύθμιση και οι συνέπειές της.

Γνωστική περιοχή στο Βιβλίο Μαθητή

- **Κεφάλαιο:** Β' Κεφάλαιο, Ο Χριστιανισμός στην Ανατολή και στη Δύση.
- **Θεματική Ενότητα:** Θ.Ε. 4, Η Μεταρρύθμιση και οι συνέπειές της.
- **Διδακτική ενότητα:** 1η ώρα, Ο Μαρτίνος Λούθηρος και η γέννηση του Προτεσταντισμού.

Χρονική διάρκεια: 1 διδακτική ώρα (45').

Β. Μαθησιακή στόχευση – Προσδοκώμενη μάθηση

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του Π.Σ.

- Οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση «να εντοπίζουν σημαντικά γεγονότα από τη ζωή και τη δράση του Μαρτίνου Λουθήρου και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο γεννήθηκε ο Προτεσταντισμός».

Περιγραφή ειδικότερων στόχων

Οι μαθητές/τριες καλούνται να:

- εκφράζουν απόψεις για περιπτώσεις και τρόπους διαμαρτυρίας στην ανθρώπινη ζωή,
- αναγνωρίζουν τα γεγονότα που οδήγησαν στη Μεταρρύθμιση.

- διερευνούν βασικές θέσεις από τη διδασκαλία του Λουθήρου,
- προσεγγίζουν κριτικά τη δράση και το έργο του Λουθήρου,
- αξιοποιούν στην έρευνα τους κείμενα από τις πηγές και έργα τέχνης,
- εργάζονται συνεργατικά και διαλογικά.

Γ. Προϋποθέσεις της διδασκαλίας

Η τάξη οργανώνεται σε ισοδύναμες ομάδες μικτής ικανότητας για την υλοποίηση της ομαδοσυνεργασίας. Ως προς τις τεχνικές προϋποθέσεις, μπορεί να αξιοποιηθεί μηχανή προβολής ή διαδραστικός πίνακας για την εκτέλεση της δραστηριότητας διερεύνησης σε έργο τέχνης, τη δραστηριότητα τιτλοδοσίας και την καταγραφή των προτάσεων των μαθητών/τριών στη δραστηριότητα προετοιμασίας συνέντευξης.

Δ. Μεθοδολογική προσέγγιση

Εφαρμόζεται η βιωματική μέθοδος κατά Kalantzis & Cope. Το μάθημα οργανώνεται σε τέσσερις κύριες φάσεις, σύμφωνα με τα βασικά βήματα μεθόδου, οι οποίες αντιστοιχούν σε δραστηριότητες διαλογικής, διερευνητικής και συνεργατικής μορφής. Το μάθημα εστιάζει στην κατανόηση βασικών εννοιών και την αναγνώριση προσώπων και γεγονότων, καθώς επίσης στην ενεργό εμπλοκή όλων των μαθητών/τριών, την έκφραση προσωπικών θέσεων ή απόψεων και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Ε. Διδακτική πορεία

	Διδακτικά βήματα	Δραστηριότητες - Χρόνος	Ενέργειες εκπαιδευτικού και μαθητών/τριών	Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα
1	Βιώνοντας (Εκφράζουμε απόψεις)	«Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου» 5'	Οι μαθητές/τριες εκφράζουν απόψεις σχετικά με περιπτώσεις και τρόπους διαμαρτυρίας και συζητούν για πιθανά αίτια.	Οι μαθητές/τριες διαπιστώνουν μέσα από την εμπειρία τους περιπτώσεις διαμαρτυρίας στην ανθρώπινη ζωή..
2	Νοηματοδοτώντας (Αναγνωρίζουμε γεγονότα)	«Έντεχνος συλλογισμός (Artful Thinking): Τι βλέπεις, τι αναρωτιέσαι, τι θα ήθελες να μάθεις σχετικά;» 10'	Οι μαθητές/τριες μελετούν τον πίνακα του Ferdinand Pauwels «Ο Λούθηρος θυροκολλεί τις 95 θέσεις του».	Οι μαθητές/τριες αναγνωρίζουν τα γεγονότα της έναρξης της Διαμαρτύρησης και εκφράζουν απορίες και ερωτήματα σχετικά με αυτά.
3	Αναλύοντας (Διερευνούμε στοιχεία)	«Δημιουργικές συνδέσεις» 15'	Δίνονται αποσπάσματα από κείμενα του Λουθήρου. Οι μαθητές/τριες τα συνδέουν με τους τίτλους των έργων ή με τα γεγονότα με τα οποία σχετίζονται.	Οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν βασικές θέσεις του Λουθήρου, στις οποίες θεμελιώθηκε η Διαμαρτύρηση.
4	Εφαρμόζοντας (Προσεγγίζουμε κριτικά)	«Καρέκλα ερωτήσεων» 10'	Οι μαθητές/τριες προετοιμάζουν ερωτήσεις που θα ήθελαν να θέσουν στον Λούθηρο. Ομάδα μαθητών/τριών αναλαμβάνει τον ρόλο του Λουθήρου και οι λοιποί μαθητές/τριες τού υποβάλλουν ερωτήσεις.	Οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν κριτικά τα κύρια γεγονότα, τα αίτια και τις συνέπειες της Διαμαρτύρησης του Λουθήρου.

	Διδακτικά βήματα	Δραστηριότητες - Χρόνος	Ενέργειες εκπαιδευτικού και μαθητών/τριών	Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα
5	Αξιολόγηση (Ελέγχουμε τις γνώσεις μας)	«Δημιουργία χρονογραμμής» 5΄	Οι μαθητές/τριες δημιουργούν μία χρονογραμμή με τα γεγονότα της Διαμαρτύρησης.	Οι μαθητές/τριες εντάσσουν στον ιστορικό χρόνο και περιγράφουν τα κύρια γεγονότα της Διαμαρτύρησης.

Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών σχετίζεται με τη γενικότερη συμβολή και τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του μαθήματος και πρωτίστως την επίτευξη της προσδοκώμενης μάθησης. Ορισμένες δραστηριότητες έχουν, εκτός των άλλων, αξιολογική διάσταση, π.χ. το βήμα «Εφαρμόζοντας», όπου αποτιμάται η επιτευχθείσα μάθηση και προσφέρεται αναστοχασμός. Στο τέλος της ώρας, εξασφαλίζεται χρόνος 5΄ για την αποτίμηση της μάθησης στα κύρια γεγονότα και τις βασικές έννοιες του μαθήματος.

ΣΤ. Εναλλακτικές προτάσεις

Στο βήμα «Νοηματοδώντας», αντί της δραστηριότητας «Έντεχνου Συλλογισμού», οι μαθητές/τριες μπορούν, εναλλακτικά, να μελετήσουν, ατομικά ή σε ομαδοσυνεργασία, το περιεχόμενο του Ψ.Μ.Α. με θέμα «Μαρτίνος Λούθηρος», μέσω της τεχνικής «5π1γ (ποιος, ποιο, πού, πότε, πώς, γιατί)». Στην περίπτωση αυτή, είναι χρήσιμο να δοθεί Φύλλο Εργασίας με τα σχετικά ερωτήματα. Η δραστηριότητα της χρονογραμμής μπορεί να εκτελεστεί, εναλλακτικά, με βιωματικό τρόπο, όπου οι μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο προσώπων ή γεγονότων και σχηματίζουν σε διάδρομο της τάξης μία γραμμή με βάση τη χρονολογική σειρά τους. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, ακόμη, να αναθέσει κάποια από τις δραστηριότητες, οι οποίες παρατίθενται στο τέλος του Β΄ Κεφαλαίου, στην ενότητα «Εναλλακτικές προτάσεις εργασίας», π.χ. οι μαθητές/τριες να διερευνήσουν διαθεματικά, μέσα και από άλλα μαθήματα, το γεγονός και τη σημασία της Μεταρρύθμισης.

3ο ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Α. Ταυτότητα διδασκαλίας

Τίτλος σχεδίου διδασκαλίας: Ο Ινδουισμός στη σύγχρονη εποχή.

Δημιουργός: Συγγραφική ομάδα του Βιβλίου Μαθητή.

Βαθμίδα - Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου.

Γνωστική περιοχή και συμβατότητα με το Π.Σ.

- **Θεματικό Πεδίο:** Θρησκείες της Ανατολής.
- **Θεματική Ενότητα:** Παραδοσιακές θρησκείες της Ινδίας.

Γνωστική περιοχή στο Βιβλίο Μαθητή

- **Κεφάλαιο:** Δ΄ Κεφάλαιο, Θρησκείες της Ανατολής.
- **Θεματική Ενότητα:** Θ.Ε. 1, Παραδοσιακές θρησκείες της Ινδίας.
- **Διδακτική ενότητα :** 3η ώρα, Ο Ινδουισμός στη σύγχρονη εποχή.

Χρονική διάρκεια: 1 διδακτική ώρα (45΄).

Β. Μαθησιακή στόχευση – Προσδοκώμενη μάθηση

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του Π.Σ.

- Οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση «να συσχετίζουν σύγχρονες εκφράσεις του Ινδουισμού με πρόσωπα που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή του».

Περιγραφή ειδικότερων στόχων

Οι μαθητές/τριες καλούνται να:

- εκφράζουν σκέψεις και απορίες γύρω από το πρόσωπο του Γκάντι, με βάση την εμπειρία τους,
- εντοπίζουν διαστάσεις του κοινωνικού φαινομένου των Ντάλιτ,
- διερευνούν τις θέσεις του Γκάντι για το ζήτημα των Ντάλιτ και γενικότερα για το ζήτημα της κοινωνικής αδικίας,
- εκφράζονται δημιουργικά προετοιμάζοντας ένα σύντομο κείμενο για τους Ντάλιτ και τον Γκάντι,
- αξιοποιούν στην έρευνά τους κείμενα από τις πηγές και έργα τέχνης,
- εργάζονται συνεργατικά, διαλογικά, βιωματικά και δημιουργικά.

Γ. Προϋποθέσεις της διδασκαλίας

Η τάξη οργανώνεται μετωπικά για άμεση διδασκαλία. Ως προς τις τεχνικές προϋποθέσεις, μπορεί να αξιοποιηθεί μηχανή προβολής ή διαδραστικός πίνακας για την εκτέλεση της δραστηριότητας διερεύνησης στο εικαστικό υλικό. Επιπρόσθετα, θα χρειαστεί ο πίνακας της τάξης για την καταγραφή των απόψεων των μαθητών/τριών, γραφική ύλη και λευκό χαρτί περιτυλίγματος, διαστάσεων 1 X 2 μέτρα. Την εργασία των μαθητών/τριών μπορεί να διευκολύνει, επίσης, η προετοιμασία κατάλληλου Φύλλου Εργασίας.

Δ. Μεθοδολογική προσέγγιση

Εφαρμόζεται η βιωματική μέθοδος κατά Kalantzis & Core. Το μάθημα οργανώνεται σε τέσσερις κύριες φάσεις, σύμφωνα με τα βασικά βήματα μεθόδου, οι οποίες αντιστοιχούν σε αλληλουχία δραστηριοτήτων διερευνητικής και συνεργατικής μορφής και δημιουργικής έκφρασης. Το μάθημα εστιάζει στην αναγνώριση προσώπων και των βασικών απόψεων τους ή γεγονότων, καθώς επίσης στην ενεργό εμπλοκή όλων των μαθητών/τριών, την έκφραση προσωπικών θέσεων ή απόψεων και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

	Διδακτικά βήματα	Δραστηριότητες - Χρόνος	Ενέργειες εκπαιδευτικού και μαθητών/τριών	Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα
1	Βιώνοντας (Εκφράζουμε σκέψεις)	«Έντεχνος συλλογισμός (Artful Thinking): Τι γνωρίζεις, τι αναρωτιέσαι, τι θα ήθελες να μάθεις;» 10'	Οι μαθητές/τριες εκφράζουν απόψεις σχετικά με το θέμα των εικόνων του Γκάντι στην εισαγωγή του μαθήματος και εκφράζουν ερωτήματα σχετικά με αυτές.	Οι μαθητές/τριες ανακαλούν γνώσεις σχετικά με το πρόσωπο του Γκάντι και διατυπώνουν ερωτήματα σχετικά με το έργο του.
2	Νοηματοδοτώντας (Ανακαλύπτουμε δεδομένα)	«Ρόλος στον τοίχο» 15'	Ο εκπαιδευτικός δίνει χαρτί περιτυλίγματος, 1 X 2 μέτρα. Οι μαθητές/τριες, αφού διαβάσουν στο βιβλίο το σχετικό απόσπασμα για τους Ντάλιτ, ιχνογραφούν τη φιγούρα ενός Ντάλιτ. Μέσα στο περίγραμμα γράφουν πιθανές σκέψεις του Ντάλιτ και έξω από αυτό τις δικές τους σκέψεις.	Οι μαθητές/τριες εντοπίζουν διαστάσεις του κοινωνικού φαινομένου των Ντάλιτ και τεκμηριώνουν τις θέσεις τους.

	Διδακτικά βήματα	Δραστηριότητες - Χρόνος	Ενέργειες εκπαιδευτικού και μαθητών/τριών	Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα
3	Αναλύοντας (Διερευνούμε και εμβαθύνουμε)	«Συλλογικός ρόλος» 10´	Οι μαθητές/τριες «εισέρχονται» στον ρόλο ενός Ντάλιτ και στον ρόλο του Γκάντι και ετοιμάζουν μία πιθανή συζήτηση μεταξύ τους.	Οι μαθητές/τριες αναγνωρίζουν τις θέσεις του Γκάντι για το ζήτημα των Ντάλιτ και γενικότερα για το ζήτημα της κοινωνικής αδικίας.
4	Εφαρμόζοντας (Εκφραζόμαστε δημιουργικά)	«Δημιουργική γραφή» 5´	Οι μαθητές/τριες προετοιμάζουν ένα σύντομο κείμενο για τους Ντάλιτ και για την προσπάθεια του Γκάντι να αντιμετωπίσει το ζήτημα.	Οι μαθητές/τριες εκφράζουν προσωπικές σκέψεις για το ζήτημα των καστών, τους Ντάλιτ και την κοινωνική αδικία
5	Αξιολόγηση (Ελέγχουμε τι μάθαμε)	«Χιονοστιβάδα» 5´	Κάθε μαθητής/τρια καταγράφει μία σκέψη για τους Ντάλιτ και τον Γκάντι. Εκφράζουν τις σκέψεις τους, διαδοχικά, προσπαθώντας κάθε σκέψη να αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης.	Οι μαθητές/τριες αποτιμούν θέσεις του Γκάντι για το ζήτημα των Ντάλιτ και γενικότερα για το ζήτημα της κοινωνικής αδικίας.

ΣΤ. Αξιολογικές προσεγγίσεις

Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών σχετίζεται με τη γενικότερη συμβολή και τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του μαθήματος και πρωτίστως την επίτευξη της προσδοκώμενης μάθησης. Ορισμένες δραστηριότητες έχουν, εκτός των άλλων, αξιολογική διάσταση (π.χ. το βήμα «Εφαρμόζοντας»). Στο τέλος της ώρας, εξασφαλίζεται χρόνος 5´ για την αποτίμηση της μάθησης σχετικά με τα κύρια γεγονότα και τις βασικές έννοιες του μαθήματος.

Z. Εναλλακτικές προτάσεις

Στο βήμα «Αναλύοντας» και στο βήμα «Εφαρμόζοντας» οι δραστηριότητες μπορεί, εναλλακτικά, να εκτελεστούν σε ομαδοσυνεργασία, με Φύλλο Εργασίας, το οποίο θα περιλαμβάνει τα σχετικά ερωτήματα. Είναι εφικτή, επίσης, η συνένωση των βημάτων «Νοηματοδοτώντας» και «Αναλύοντας». Τότε, στο πλαίσιο του «Ρόλου στον τοίχου» οι μαθητές/τριες θα κληθούν να εκφράσουν σκέψεις και μέσα από τον ρόλο του Γκάντι, αφού μελετήσουν τα αποσπάσματα κειμένων με τις θέσεις του. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, ακόμη, να αξιοποιήσει επικουρικά ή εναλλακτικά το υποστηρικτικό πλαίσιο «Γνωρίζετε ότι...», το οποίο οι μαθητές/τριες θα μελετήσουν με κάποια διερευνητική τεχνική (π.χ. «μελέτη περίπτωσης» ή «5π1γ (ποιος, ποιο, πού, πότε, πώς, γιατί)». Εάν ο χρόνος είναι περιορισμένος, η δραστηριότητα δημιουργικής γραφής μπορεί να ανατεθεί ως εργασία στο σπίτι.

